

meste
Det ~~viktigste~~

~~Alt~~ du behøver å vite om **Open Access**

men ikke hadde tenkt å spørre om...

ved
Timo Brøyn
(fungerende bibliotekleder)

Allmøte ved Høgskolen i Molde
28. mai 2014

- Hovedpunkt:
 - Open Access generelt
 - "Green OA" - inkl. litt om Brage HiM
 - "Golden OA"
 - "Den akademiske våren"
 - Publiseringfond
 - OA-tidsskrift
 - Hybrid-tidsskrift
 - "Fører OA-publisering til flere siteringer?"
 - Hva sier KD/siste Forskningsmelding om OA?
 - Hva sier Forskningsrådet?
 - Hva sier EU ("Horizon 2020")?
 - Hva gjør CRISTin (organisasjonen)?

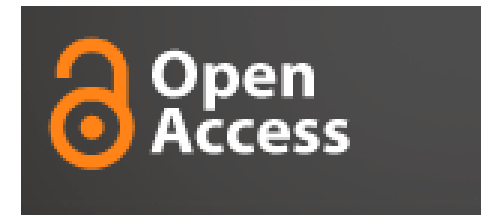
Litt bakgrunn

- "Tradisjonell akademisk publisering":
 - Artikkel-utkast sendes til en redaktør av et tidsskrift som sender videre til et knippe fagpersoner for vurdering
 - Deres oppgave er å vurdere om manus er godt nok til å bli tatt inn i tidsskriftet
 - Dette kalles *fagfellevurdering* (*peer review* / "*refereebedømt*")
 - Ofte kalt Toll Access (TA)
 - Baserer seg på betaling for å gi tilgang
 - » Forfatterne avhengige av at flest mulig får tilgang
 - Abonnement og/eller "løssalg" av artikler
 - Tidligere papirbasert, nå elektronisk
 - » Selv om en del fortsatt også distribueres/selges i papirutgave
 - Inngår gjerne i større "pakker" som bibliotekene kjøper under ett

Hva er Open Access (OA)?

- **Open access** = *digitalt materiale (primært forskningsrelatert materiale) som er gratis og fritt tilgjengelig på Internett*
- Deles ofte inn i:
 - "Grønn OA" ("Green OA")
 - "Gull OA" ("Gold OA")

Hvorfor Open Access?

- Informasjon og kunnskap bør være fritt tilgjengelig
 - Ny teknologi, kombinert med forskeres tradisjon for å dele sine resultater gjør at dette nå er mulig
- Forskning er offentlig finansiert og resultatene bør være offentlig tilgjengelig!
- Bidrar til større og raskere spredning av forskningsresultater
- Flere brukergrupper får umiddelbar tilgang til aktuell forskning
- Les mer her: <http://www.openaccess.no/>

Hvem har nytte av Open Access?

- **Forskere** – både nasjonalt og internasjonalt
 - vil oppnå større spredning av egne resultater, og vil lettere få tilgang til andres
- **Finansierende institusjoner**
 - vil få større utbytte fra sine investeringer
- **Kunnskapsbedrifter**
 - vil ha fri tilgang til aktuell forskning
- **Fagfolk**
 - f.eks. lærere, helsepersonell, jurister osv.
- **Privatpersoner med faglige interesser**
 - befolkning med stadig flere som har høyere utdannelse
 - vil lettere kunne holde seg faglig oppdatert
- **Forskningsinstitusjoner**
 - vil kunne samle sin produksjon i elektroniske arkiv og synliggjøre sine ansattes forskningsarbeider

Hva er "grønn Open Access" ?

- Grønn OA (Green OA)
 - betyr at forskningsresultater gjøres tilgjengelig på nett gjennom *egenarkivering* i åpne publiseringsarkiv
- Dette kan gjøres i institusjonelle arkiv ved forskerens egen institusjon
 - som f.eks. DUO (UiO), Bora (UiB), Munin (UiT) eller Brage HiM
- Brage HiM = Høgskolen i Molde sitt åpne arkiv
 - for faglige og vitenskapelige arbeider av ansatte og studenter
 - Pr i dag inneholder Brage HiM bl.a. Arbeidsnotater, PhD trial lectures, masteroppgaver, fordypningsoppgaver og bacheloroppgaver, jfr: <http://brage.bibsys.no/hsm/>
 - På sikt ønskes også PhD avhandlinger og vitenskapelige artikler i Brage HiM
- Arkivering kan også gjøres i sentrale, fagspesifikke arkiv
 - Eksempler på store internasjonale fagarkiv er RePec (økonomifag), PubMed Central (medisin og livsvitenskap) eller ArXiv (fysikk, matematikk og andre realfag).

Hva er "gull Open Access" ?

- Gull OA (Gold OA)
 - er betegnelsen for publisering av forskningsresultater i Open Access-tidsskrifter, altså tidsskrifter som er fritt tilgjengelige online
- Gull OA-litteratur er gratis å lese for alle som har internetttilgang
- Har fagfelleevaluering ("peer review")
- Mange Open Access-tidsskrifter utgis under **Creative Commons-lisenser (CC-lisenser)** eller andre åpne lisenser
 - *gir leseren/brukeren av publikasjonen ubegrenset rett til å bruke, distribuere eller reproducere arbeidet i ethvert medium, samtidig som forfatteren beholder retten til å bli navngitt som opphavsperson*
- Heller ikke OA-tidsskrifter er gratis å produsere!
 - men kostnadene flyttes bort fra leser og dermed økes både tilgjengelighet og spredning av stoffet
- DOAJ = Directory of Open Access journals www.doaj.org

arXiv.org

= "Grønn OA som er god som gull"

- www.arXiv.org
 - Åpent arkiv med snart 1 mill artikler innen Physics, Mathematics, Computer Science m.m.
 - "Hvem som helst" kan laste opp artikler
 - Nobelprisvinnere (bl.a. Sharoche, nobelpris 2012) og "Jørgen Hattemaker" side-by-side
 - Open referee (åpen fagfelleevaluering)
 - Anerkjente tidsskrift høster artikler fra arXiv.org
 - Står nærmest med "lua i hånda" og ber pent om å få publisere!

Et eksempel til etterfølgelse!

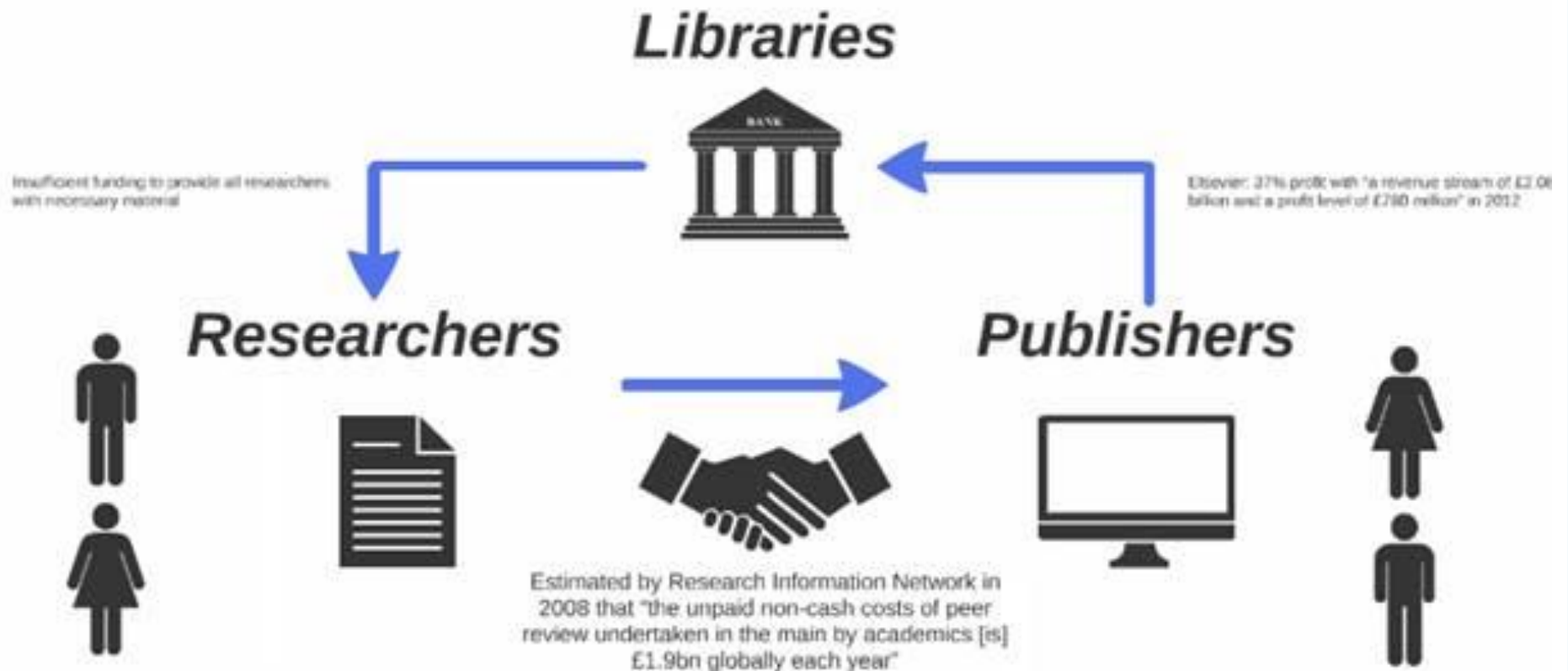
"Den akademiske våren"

- Økende motstand mot tradisjonell publisering (mot Toll Access)
- Samfunnet (UH'ene) betaler to (tre) ganger for samme artikkel:
 - Lønn til den ansatte når han/hun skriver artikkelen
 - (Vedkommende kan være referee for samme tidsskrift eller utgiver)
 - Institusjonen v/biblioteket må betale for abonnement på tidsskriftet
- *Forskersamarbeid på tvers av institusjoner, men har ikke tilgang til samme kilder*
- Startet i 2012 da flere britiske universitet fikk kutt i sine inntekter
 - Cambridge-professoren Tim Gowers skrev et blogginnlegg mot Elsevier:
<http://gowers.wordpress.com/2012/01/21/elsevier-my-part-in-its-downfall/>
- Opprop: The Cost of Knowledge - <http://thecostofknowledge.com/>
 - spesielt forlaget **Elsevier** som er gjenstand for oppropet
 - Elsevier gir ut noen av verdens viktigste fagfelleverderte akademiske tidsskrifter
 - Elsevier har et driftsoverskudd på 1 milliard USD per år (iflg Jan Erik Frantsvåg, UiT)

Iflg Dr. Martin Eve, University of Lincoln:

Scholarly Communication Economics are Irrational

(Presentert ved Cristin konsortiemøte 29/5-14)

ca 20 % av bibliotekets totale innkjøpsbudsjett for 2013 gikk til Elsevier

- Jfr. mail fra meg desember 2013: Hvilke SD-tidsskrift er viktige for dere?
 - Til tross for nasjonal konsortieavtale, er vår pris (Elseviers prismodell) basert på våre historiske- / tidligere trykte abonnement (fra 2006)
 - Vi (HiMolde) betaler nesten like mye som HIOA, mer enn HIST m.fl. og mye mer enn f.eks. HiÅlesund
 - Kort varsel, men mange gode tilbakemeldinger* på mailen
 - Resultat: Vi var ikke klare for å kjøre "hardt mot hardt" i denne omgang og forlenget (konsortie)avtalen for ytterligere tre år

**) Veldig bra tilbakemelding fra Lise H. :*

*"(..)Det kan synes kostbart å ha tilgang til artikler på fulltekst, men det kan kanskje tenkes at dagens bestillingsløsning er vel så dyr. **Et mer alvorlig problem** er at mange kanskje ikke tar seg bryderiet med å bestille artikler, slik **at institusjonen på sikt ikke holder seg oppdatert på sine fagområder.**"*

*Løsningen på dette problemet er **Open Access** – ikke Elsevier ScienceDirect !! ;-)*

*Men – NB! – hensikten med Open Access er åpenhet
(ikke at bibliotekene skal få bedre økonomi !!)*

Publiseringsfond

- OA-tidsskrift kan ikke finansieres gjennom leserbetaling
 - Noen andre må betale det publisering koster
 - » også OA-publisering har kostnader!
 - Vertsinstitusjon eller tredjepart
 - Svært vanlig modell, rundt 70 % av tidsskriftene i DOAJ
 - Forskningsfinansiøren
 - Publiseringen en siste, men uomgjengelig nødvendig del av forskningsprosessen
 - » Liten verdi i forskning som ikke blir publisert
 - Representert ved forfatteren
 - "Forfatterbetaling", "Article Processing Charge" (APC)
 - Forfatteren selv
 - Unntaksvis, men er ikke så uvanlig som det burde være
- Målsetning: Ønsker å bidra til mer OA !
 - UIT, UIO, NTNU, HiTelemark, HiVolda, HiBergen m.fl. har opprettet publiseringsfond
 - og vedtatt Open Access policy
 - NOKUT-komiteen for HS-PhD spurte spesifikt om vi hadde opprettet fond!

Forfatterens dilemma

- Betale fra et begrenset forskningsbudsjett for å publisere i et OA-tidsskrift *eller*
- Publisere gratis i et tradisjonelt tidsskrift («Toll Access», TA) ?

Det først alternativet er rimeligere for (forsknings-)samfunnet enn det siste

- men det siste alternativet har mer positiv effekt på forskerens *eget budsjett*

- **Publiseringsfondets rolle:**
 - Å utligne forskjellen mellom modellene for forfatteren ("Level playing field")
 - Like billig å publisere OA som TA

OA-tidsskrift vs. Hybrid tidsskrift

- Alle norske publiseringsfond støtter kun rene OA-tidsskrift
 - Noen gjennomgående krav:
 - Tidsskriftet må være indeksert i DOAJ – Directory of Open Access Journals
 - Tidsskriftet må finnes i NSDs kanalregister på nivå 1 eller nivå 2
 - Korresponderende forfatter står som søker, og må være tilknyttet institusjonen
 - Utgiver tilbyr CC-lisens (Creative Commons)
- Unntak = UiB - som også støtter *Hybrid tidsskrift*
 - Hybrid tidsskrift = tidsskrift (TA-tidsskrift) som tilbyr forfatteren å gjøre sin artikkel OA mot et "lite gebyr"
 - Positiv erfaring så langt (iflg Irene Eikefjord, UiB):
 - Flere artikler fra nivå 2 tidsskrift
 - Flere negative erfaringer så langt:
 - Dobbelbetaling
 - Mer tidkrevende å følge opp! F.eks. holder tidsskriftet det de lover om noen år m.m.
 - Dyrere pr artikkel enn i rene OA-tidsskrift
 - Mye dårlig merking !

The Leadership Quarterly 24 (2012) 984–994

Contents lists available at ScienceDirect

The Leadership Quarterly

Journal homepage: www.elsevier.com/locate/leaquaBeware the angry leader: Trait anger and trait anxiety as predictors of petty tyranny^{1,2}Leo Kant^{3,4,*}, Anders Skogstad^{4,2}, Torbjørn Torsheim^{4,2}, Ståle Einarsen^{4,4}¹ Department of Psychological Sciences, Faculty of Psychology, University of Bergen, Christiesgt. 12, N-4012 Bergen, Norway
² Nord-Hordal, Gravdalsveien 255, P.O. Box 4 Ytre Laksevaag, NO-5848 Bergen, Norway

^{1,2} This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License**, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

* Corresponding author at: Falck Nutec AS, Gravdalsveien 255, P.O. Box 6 Ytre Laksevaag, NO-5848 Bergen, Norway. Tel.: +47 975 04840(mobile), +47 55 942000(telephone company); fax: +47 55 9421 26.

E-mail addresses: leo.kant@psysp.uib.no, leo.kant@falcknutec.no (L. Kant), anders.skogstad@psysp.uib.no (A. Skogstad), torbjorn.torsheim@psysp.uib.no (T. Torsheim), stale.einarsen@psysp.uib.no (S. Einarsen).

¹ Tel.: +47 975 04840(mobile), +47 55 588897; fax: +47 55 589879.

² Tel.: +47 55 589077(office); fax: +47 55 589879.

³ Tel.: +47 55 58 33 01(office); fax: +47 55 589879.

⁴ Tel.: +47 55 589079; fax: +47 55 589879.

1048-9843/\$ – see front matter © 2012 The Authors. Published by Elsevier B.V. All rights reserved.

<http://dx.doi.org/10.1016/j.leaqua.2012.08.005>

behavior in working life: petty tyranny among leaders and managers. The concept of petty tyranny or tyrannical leadership (see also Elsburn, Aarstad, & Skogstad, 2007) was originally introduced by MAMERS (1994) as a description of leaders who used their powers over subordinates, by self-aggrandizement, treating subordinates behaving in arbitrary ways, showing non-constructive punishment, discouraging behavior, and showing a lack of consideration.

^{1,2} This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

* Corresponding author at: Falck Nutec AS, Gravdalsveien 255, P.O. Box 6 Ytre Laksevaag, NO-5848 Bergen, Norway. Tel.: +47 975 04840(mobile), +47 55 942000(telephone company); fax: +47 55 9421 26.

E-mail addresses: leo.kant@psysp.uib.no (L. Kant), anders.skogstad@psysp.uib.no (A. Skogstad), torbjorn.torsheim@psysp.uib.no (T. Torsheim), stale.einarsen@psysp.uib.no (S. Einarsen).

¹ Tel.: +47 975 04840(mobile), +47 55 588897; fax: +47 55 589879.

² Tel.: +47 55 589077(office), fax: +47 55 589879.

³ Tel.: +47 55 58 33 01(office), fax: +47 55 589879.

⁴ Tel.: +47 55 589079; fax: +47 55 589879.

1048-9843/\$ – see front matter © 2012 The Authors. Published by Elsevier B.V. All rights reserved.
<http://dx.doi.org/10.1016/j.leaqua.2012.08.005>

Hva med OA vs. UHR sine publiseringskanaler?

- OA-tidsskrift på nivå 1 og nivå 2?
 - Ja, flere på nivå 1
men fortsatt alt for få på nivå 2 (ca 1,3 %)
 - Stiller krav om at utgiver skal være medlem i OASPA
(Open Access Scholarly Publishers Association)
- + noen retningsgivende faktorer:
 - Tidsskriftet bør være indeksert i DOAJ
 - Tidsskriftet bør ikke finnes på Beall's List of Predatory Open-Access Publishers, en liste over suspekterte tidsskrifter: <http://scholarlyoa.com/publishers/>

Får du mail/invitasjon fra OA-tidsskrift?

- Hvis Ja – vær skeptisk!
- Sjekk:
 - Om tidsskriftet er på nivå 1 eller nivå 2 !
 - Still krav om at utgiver skal være medlem i OASPA !
 - Tidsskriftet bør være indeksert i DOAJ
 - Tidsskriftet bør ikke finnes på Beall's List

Spør oss på biblioteket hvis du er i tvil !

Fører OA-publisering til flere siteringer?

- To "leire" / grupperinger:
 - Noen forskere sier "Ja"
 - og viser til undersøkelser som kan bevise dette (disse finnes gjerne i OA-tidsskrift)
 - Noen forskere sier "Nei"
 - og viser til undersøkelser som kan bevise dette (disse finnes gjerne i TA-tidsskrift)

men enighet i begge grupper:

- ***Open Access fører i hvert fall ikke til færre siteringer!***

Hva sier...?

- Hva sier KD/siste Forskningsmelding om OA?
 - St.meld 18 (2012-2013) Lange linjer – kunnskap gir muligheter
 - I avsnitt 3.4.2: *"Prinsipielt mener regjeringen at all forskning som er helt eller delvis offentlig finansiert, skal være åpent tilgjengelig"*
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-18-20122013.html?id=716040>
- Hva sier Forskningsrådet?
 - Norges forskningsråd krever at forskningsresultater fra prosjekter som er helt eller delvis finansiert av Forskningsrådet skal være åpent tilgjengelige
 - Forskningsrådet anbefaler i dag egenarkivering som hovedtiltak for sikre tilgang til forskningsresultater

Hva sier EU ("Horizon 2020")?

- Krav om at publiserte forskningsresultater blir deponert i et arkiv og gjort åpent tilgjengelig senest 6 - 12 måneder etter publisering
 - Les mer her:
 - <http://www.openaccess.no/faq/egenarkivering-og-krav/open-access-krav-for-forskningsprosjekter:-eu-nfr/index.html>
 - <https://www.openaire.eu/en/home/9-news-events/510-open-access-a-requirement-for-horizon-2020>

Hva gjør CRISTin (organisasjonen)?

- CRISTin har fokus på følgende hovedområder i sitt arbeide med Open Access:
 - Infrastruktur
 - Strategi
 - Informasjon
- Eksempler på OA-prosjekter og -arbeid CRISTin er involvert:
 - Integrering av NORA-tjenesten i CRISTins nye søketjeneste.
 - EU-prosjektet PASTEUR4OA
 - Medvirkende partner på EU-søknaden til OpenAIRE-prosjektet
 - Revitalisering av metadatahåndboken
 - Nettverksbygging og informasjon

Les mer her: <http://www.cristin.no/open-access/>

- Var dette **alt** om Open Access?
 - Svar: *Nei!*
- Var dette det viktigste om Open Access?
 - Svar: *Neppe!*
 - Veien til 100 % OA er lang og kronglete, og tar stadig uventede vendinger:
 - Følg gjerne med selv på lenkene på neste foil eller meld deg på Norainfo-lista, en e-postliste for norske OA-arbeidere: <https://list.uit.no/sympa/subscribe/norainfo>

Som sagt, spør gjerne oss på biblioteket hvis du er i tvil:

Vi har ikke svaret på alt, men finner gjerne ut av det meste! ;-)

Kilder og noen nyttige lenker

- www.openaccess.no
- www.nora.no
- http://no.wikipedia.org/wiki/Open_access
- Jan Erik Frantsvåg, Open Access-rådgiver ved UiT – Norges Arktiske Universitet
 - BIBSYS-konferansen 12/3-14: <http://www.bibsyskonferansen.no/files/2014/03/Publiseringfond-ved-UiT-Frantsv%C3%A5g.pdf>
 - Det 74. norske bibliotekmøte 27/3-14: <http://munin.uit.no/handle/10037/6106>
- Irene Eikefjord, Spesialbibliotekar ved UiB
 - BIBSYS-konferansen 12/3-14: http://www.bibsyskonferansen.no/files/2014/03/Publiseringfond_med_hybrid_Irene-Eikefjord.pdf
- "Akademisk vår":
 - Startet 21/1-12 da den anerkjente matematikeren og Cambridge-professoren Tim Gowers skrev et blogginnlegg mot Elsevier: <http://gowers.wordpress.com/2012/01/21/elsevier-my-part-in-its-downfall/>
 - "På høyden" 4/5-12: <http://pahoyden.no/2012/05/akademisk-v%C3%A5r-i-emning>
 - "Lever av forskernes godvilje" i Forskerforum 2012 <http://www.forskerforum.no/wip4/-lever-av-forskernes-godvilje/d.epl?id=1290457>
 - "Kritiserer dobbeltbetalt forskning" fra NRK: <http://www.nrk.no/trondelag/kritiserer-dobbeltbetalt-forskning-1.11343080>
 - The Cost of Knowledge: <http://thecostofknowledge.com/>
- Forskningsmeldingen (Meld. St. 18, 2012–2013) "Lange linjer – kunnskap gir muligheter"
 - <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/dok/regpubl/stmeld/2012-2013/meld-st-18-20122013.html?id=716040>
- Creative Commons
 - <http://creativecommons.org/licenses/by-nc/3.0/>
- DOAJ = Directory of Open Access journals
 - www.doaj.org